

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин

07/01-65М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи з
навчальної дисципліни «Економічна дипломатія»
для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня за освітньо-
професійною програмою «Міжнародний бізнес»
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини» денної та заочної форми навчання

Рекомендовано науково-
методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 2 від 08.10.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економічна дипломатія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Міжнародний бізнес» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Ханін І. Г., Токарський Т. Б. Рівне : НУВГП, 2025. 17 с.

Укладач: Ханін І. Г., д.е.н., професор кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу; Токарський Т. Б., д.е.н., професор кафедри фінансів та економічної безпеки.

Відповідальний за випуск: Кушнір Н. Б., к.е.н., професорка, завідувачка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Керівник освітньої програми: Красовська Ю. В., к.е.н., доцентка кафедри економіки підприємства і міжнародного бізнесу.

Попередня версія методичних вказівок: 06-12-57

© І. Г. Ханін,
Т. Б. Токарський, 2025
© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ	6
Тема 1. Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни	6
Тема 2. Дипломатична система.....	6
Тема 3. Об'єкти та суб'єкти економічної дипломатії	7
Тема 4. Механізми формування економічної дипломатії.....	7
Тема 5. Дипломатична підтримка інвестиційної діяльності	8
Тема 6. Економічна дипломатія і економічна безпека України.....	9
Тема 7. Організація діяльності торговельних та економічних підрозділів дипломатичних представництв	10
Тема 8. Переговори як головний метод сучасної дипломатії	11
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	12
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	15

ВСТУП

Вивчення дисципліни «Економічна дипломатія» спрямоване на набуття, засвоєння та формування студентами теоретичних знань щодо сутності та значення економічної дипломатії в системі міжнародних економічних відносин, розуміння основних концепцій ведення міжнародних переговорів, взаємозв'язку між дипломатією та економічним розвитком країни. Економічна дипломатія передбачає використання державою за сприяння недержавних суб'єктів дипломатичних методів та економічних інструментів для просування торгівлі та сприяння інвестиціям з метою максимізації бізнес-можливостей. Вона може реалізовуватися на макрорівні (торговельна дипломатія) та мікрорівні (сприяння підприємствам у питаннях зовнішньої торгівлі та інвестицій).

В процесі вивчення курсу відбувається ознайомлення з основними концепціями економічної дипломатії, вивчення яких дає змогу пояснити причини міжнародних економічних відносин, їх динаміки, структури, ефективності.

Предметом навчальної дисципліни «Економічна дипломатія» є формування теоретичних знань щодо підвищення ролі та значення економічної дипломатії внаслідок розвитку міжнародної торговельної системи та збільшення кількості її учасників; активне застосування економічної дипломатії на регіональному рівні, що призводить до трансформації функцій економічних дипломатів; зростаюча важливість координації економічної дипломатії; трансформація організаційно-інституційного забезпечення економічної дипломатії у відповідь на виклики фінансового та конкурентного характеру.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни є набуття та засвоєння студентами комплексних знань, умінь і практичних навичок ведення та реалізації на практиці ефективної економічної дипломатії, яка є основою економічного зростання та швидкої інтеграції держави у світову систему міжнародних відносин.

Основними завданнями навчальної дисципліни «Економічна дипломатія» є наступні: ознайомити студентів з теоретико-методологічними основами економічної дипломатії та її значенням в системі міжнародних економічних відносин; сформувати розуміння

основних концепцій ведення міжнародних переговорів, взаємозв'язку між дипломатією та економічним розвитком країни; навчити характеризувати міжнародну ситуацію, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні зовнішньополітичні події та процеси; сформувати прикладні навички аналізування міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей; розвинути вміння готувати інформаційні та аналітичні матеріали, вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, зовнішньоекономічної діяльності.

Пропоновані методичні вказівки є органічним доповненням до курсу практичних занять, оскільки дозволяють перевести знання в площину вмінь і перевірити ці вміння за допомогою різних форм контролю.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Тема 1. Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни

План

1. Поняття економічної дипломатії, її функції, методи та засоби
2. Роль економічної дипломатії у зовнішньоекономічній діяльності країни

Ключові поняття: дипломатія, економічна дипломатія, міжнародні економічні відносини, функції дипломатії, методи та засоби економічної дипломатії

Завдання для виконання та обговорення:

1. Підготувати виступ за однією із запропонованих тем:
 - Дипломатія як мистецтво ведення переговорів та укладення міжнародних договорів.
 - Основні історичні етапи розвитку дипломатії як засобу зовнішніх зносин між державами.
 - Становлення дипломатичної служби як виду державної служби. Віденський регламент 1815 р. та Аахенський протокол 1818 р.
 - Історія становлення та розвитку української дипломатії та дипломатичної служби.

Тема 2. Дипломатична система

План

1. Іноземний досвід у галузі економізації зовнішньої політики
2. Сучасний етап розвитку економічної дипломатії: основні тенденції

Ключові поняття: дипломати, посольства та представництва, багатостороння дипломатія, ГАТТ, СОТ, підтримка експорту, координація.

Завдання для виконання та обговорення:

1. Виділити та охарактеризувати основні етапи розвитку економічної дипломатії
2. Підготувати виступ за однією із запропонованих тем:
 - а) “Зародження та становлення дипломатії та дипломатичної служби України”
 - б) “Історія розвитку світової дипломатії”
3. Сформувати перелік необхідних вмінь та навичок сучасного дипломата

Тема 3. Об’єкти та суб’єкти економічної дипломатії

План

1. Поняття та особливості державних органів зовнішніх зносин. Система органів зовнішніх зносин держави
2. Центральні (внутрішні) органи зовнішніх зносин: конституційні та спеціалізовані
3. Закордонні органи зовнішніх зносин: постійні та тимчасові
4. Принципи, форми організації і методи роботи дипломатичної служби України

Ключові поняття: система органів зовнішніх зносин, зовнішньополітичні відомства, глави дипломатичних представництв, дипломатичний персонал

Завдання для виконання та обговорення:

1. Скласти таблицю «Нормативно-правове забезпечення економічної дипломатії в Україні» та подати аналіз змісту та значення кожного документа
2. Підготувати есе на тему «Основні складові економічної безпеки України: актуальні пріоритетні напрями забезпечення національних економічних інтересів»

Тема 4. Механізми формування економічної дипломатії

План

1. Особливості застосування захисних заходів
2. Антидемпінгові заходи як міра захисту від демпінгового імпорту

3. Субсидії та компенсаційні мита
4. Тарифні методи регулювання зовнішньої торгівлі
5. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі

Ключові поняття: захисний захід, експорт, імпорт, загроза вітчизняному товаровиробнику, процес розслідування, компенсація, демпінг, антидемпінгові заходи, субсидії, компенсаційні мито, мито, квота, ліцензія, добровільне обмеження експорту

Завдання для виконання та обговорення:

1. Визначити рівні в системі регулювання міжнародної торгівлі.
2. Назвати найпоширеніші методи та інструменти обмежувальної ділової практики у міжнародній торгівлі.
3. Охарактеризувати сутність і структурні елементи зовнішньої, зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної політики країни.
4. Розкрити сутність адміністративних методів регулювання міжнародної торгівлі?
5. Описати типові контракти та торгові звичаї у світовій торгівлі.

Тема 5. Дипломатична підтримка інвестиційної діяльності

План

1. Дипломатичний протокол як політичний інструмент дипломатії.
2. Систематизація та кодифікація норм протоколу в процесі розвитку міжнародних відносин.
3. Специфічні риси протоколу та церемоніал
4. Протокольна практика використання прокольного старшинства у різних країнах світу
5. Особливості планування дипломатичних прийомів: вибір дати, місця, часу проведення та формування списку гостей

Ключові поняття: дипломатичний протокол, дипломатичний корпус, церемоніал, протокольне старшинство, візит, етикет

Завдання для виконання та обговорення:

1. Підготувати виступ на тему “Дипломатичні привілеї та імунітети в сучасній дипломатичній практиці: традиції та новітні тенденції”.
2. Підготувати повідомлення на тему: “Практика визначення кола осіб, які користуються привілеями та імунітетами дипломатичного

характеру” (порівняльний аналіз по окремим країнам).

3. Підготувати ноту протесту посольства з приводу порушення в країні перебування прав своїх співвітчизників.

4. Рольова гра на тему “Права і обов’язки дипломата в країні перебування”:

- а) дорожньо-транспортна пригода за участю дипломата;
- б) особливості поведінки дипломатів в ісламських державах.

Завдання для виконання та обговорення:

1. Підготувати виступ за однією із запропонованих тем:

- Місце та роль візитів на високому та найвищому рівнях в міжнародних відносинах. Класифікація візитів.
- Підготовка та проведення візиту.
- Міжнародний етикет привітання та представлення.
- Вітання з монархом, високою духовною особою, високою офіційною особою.
- Схеми та правила розсадки в автомобілях.

Тема 6. Економічна дипломатія і економічна безпека України

План

1. Поняття «економічна безпека» її зміст та способи реалізації.
2. Дипломатичне сприяння розвитку науково-технологічного прогресу
3. Співвідношення понять економічна безпека та економічна дипломатія.
4. Дипломатичний захист економічних інтересів України на світовій арені.
5. Трансфер технологій і активна участь у міжнародному обміні й передачі технологій

Ключові поняття: національне безпека, економічна безпека, енергетична безпека, продовольча безпека, інновації, трансфер технологій.

Завдання для виконання та обговорення:

1. Підготувати виступ за однією із запропонованих тем:

- Національні інтереси в контексті дотримання економічної безпеки України

- Роль та еволюція розвитку національних інтересів у сприянні розвитку інноваційної діяльності
- Вплив тіньової економіки на національні інтереси: напрями поширення та її наслідки
- Управління національними інтересами у зовнішній економіці
- Стратегія формування економічної безпеки України за умов глобалізації

Тема 7. Організація діяльності торговельних та економічних підрозділів дипломатичних представництв

План

1. Організація діяльності дипломатичних представництв України за кордоном, їх завдання та функції.
2. Аналітична робота економічних відділі посольств та дипломатичних місій.
3. Форми та методи роботи посольств та відділів в економічній сфері співробітництва.
4. Організація презентаційних заходів у приймаючій країні.

Ключові поняття: дипломатичне представництво, постійне представництво, посольство України, торгівельний підрозділ, економічний підрозділ, міжнародне співробітництво.

Завдання для виконання та обговорення:

1. Підготувати виступ за однією із запропонованих тем:
 - Функції дипломатичного представництва України .
 - Інформаційний обмін та спілкування з економічних питань між установами та організаціями держав
 - Роль системи SWIFT у здійсненні валютних операцій.
 - Учасники міжнародного ринку капіталів.
 - Система політико-дипломатичного лобіювання

Тема 8. Переговори як головний метод сучасної дипломатії

План

1. Поняття міжнародних переговорів та умови необхідні для їх проведення
2. Класифікація міжнародних переговорів та їх особливості

Ключові поняття: міжнародні переговори, сторони переговорного процесу, найкраща альтернатива переговорного рішення, переговорний простір, нормалізація відносин, двосторонні, багатосторонні переговори

Завдання для виконання та обговорення:

1. Здійснити планування та підготовку до проведення офіційного візиту (ціль, тип візиту студенти обирають самостійно). Скласти довідково- інформаційні матеріали. Виконане завдання має містити такі складові частини:
 - 1) концепція візиту (мета, цілі, завдання, прогнозовані результати і наслідки); програма візиту, склад делегації;
 - 2) перелік питань, в яких зацікавлена українська сторона, перелік питань, в яких зацікавлена іноземна сторона; перелік проблемних питань;
 - 3) перелік двосторонніх договірних документів, підписання яких передбачається у ході візиту;
 - 4) біографічні довідки осіб, з якими запланована зустріч (за потреби – політичних портрет);
 - 5) ключові тези переговорів під час зустрічей у ході візиту (загальні питання для обговорення, постановчі питання, існуючі проблемні питання, питання або проблеми, які може підняти протилежна сторона).
2. Скласти стенограму двосторонніх переговорів з економічних питань (ціль, тип переговорів студенти обирають самостійно). Стенограму слід оформити у друкованому вигляді та представити на практичному занятті.
3. Проаналізуйте напрями аналітичної, інформаційної роботи економічних відділів закордонних Посольств та дипломатичних місій в Україні. Систематизуйте основні форми та методи роботи економічних відділів у сфері торговельно- економічного та інвестиційного співробітництва.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Дипломатія та зовнішня політика. Роль і місце економічної дипломатії у проведенні зовнішньої політики держави.
2. Визначення понять: “економічна дипломатія”, “дипломат”.
3. Роль економічної дипломатії на початку ХХІ століття у вирішенні глобальних проблем сучасності.
4. Двостороння та багатостороння дипломатії.
5. Основні етапи формування дипломатичної служби як державної інституції.
6. Загальна характеристика сучасної дипломатичної служби. Вимоги, стандарти, проблеми.
7. Становлення і розвиток української дипломатичної (консульської) служби.
8. Здобутки, завдання та перспективи дипломатичної служби незалежної України.
9. Адаптація української дипломатичної служби до вимог найавторитетніших дипломатій світу.
10. Система державних органів зовнішніх зносин: загальні принципи її організації.
11. Конституція України про компетенцію Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України в сфері зовнішніх зносин та дипломатії.
12. Спеціалізовані органи зовнішніх зносин держави: поняття, особливості функціонування цих органів.
13. Закордонні органи зовнішніх зносин: їх види та особливості діяльності.
14. Структура МЗС України. Координуюча роль МЗС України в системі державних органів зовнішніх зносин.
15. Система підготовки кадрів для дипломатичної служби в Україні.
16. Основні нормативно-правові документи, що визначають та унормовують діяльність української дипломатичної (консульської) служби.
17. Віденський регламент 1815 року і Аахенський протокол 1818 року.
18. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 року.
19. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року.
20. Конвенція про спеціальні місії 1969 року.
21. Віденська конвенція про представництво держав в їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 року.
22. Консульський статут України.

23. Закон України "Про дипломатичну службу".
24. Закон України "Про дипломатичні ранги" 2002 року.
25. Політико-правові основи для встановлення дипломатичних відносин між державами. Визнання де-юре та де-факто.
26. Процедура призначення глави дипломатичного представництва.
27. Поняття "агреман". Запит на агреман.
28. Поняття "вірчі грамоти", "відкличні грамоти". Процедура їх вручення.
29. Порядок призначення та вступу на посаду членів дипломатичного персоналу.
30. Процедура нотифікації.
31. Порядок призначення військових аташе.
32. Класи глав дипломатичних представництв.
33. Поняття "дипломатичні посади" та "дипломатичні ранги".
34. Персонал дипломатичних представництв. Категоризація та питання чисельності.
35. Внутрішня структура посольства (типова схема).
36. Порядок проходження дипломатичної служби та призначення в закордонні представництва України.
37. Поняття "ротація кадрів дипломатичної служби".
38. Основні функції дипломатичних представництв та засоби їх виконання.
39. Представницька функція дипломатичного представництва.
40. Функція дипломатичного захисту дипломатичного представництва.
41. Функція ведення переговорів дипломатичного представництва.
42. Інформаційна функція дипломатичного представництва.
43. Критерії оцінки діяльності посольства.
44. Вимоги до посилення економічної складової в дипломатичній діяльності.
45. Ускладнення та розширення завдань дипломатичних представництв в сучасній дипломатичній практиці.
46. Внутрішня охорона посольства. Функції, завдання, правовий статус.
47. Засоби здійснення дипломатичних функцій.
48. Свобода зносин посольств і консульств із своєю державою.
49. Дипломатична пошта: правовий статус та порядок доставки.
50. Дипломатичні кур'єри. Функції, обов'язки, привілеї та імунітети.
51. Командирська пошта.

52. Свобода пересування дипломатів і консулів по території країни перебування.
53. Специфічні галузі дипломатії.
54. Військова дипломатія. Військові аташе: їх статус і функції.
55. Статус та функції торговельно-економічної місії у складі дипломатичних представництв.
56. Дипломатія в культурній сфері.
57. Нетрадиційні види дипломатії (релігійна, спортивна тощо).
58. Завершення дипломатичної місії.
59. Дипломатичний корпус.
60. Дуаєн (декан) дипломатичного корпусу та його функції.
61. Поняття “дипломатичні привілеї та імунітети”. Національні законодавства про привілеї та імунітети закордонних дипломатичних представництв.
62. Поняття “персона грата”, “персона нон грата”.
63. Привілеї та імунітети дипломатичних представництв як органу зовнішніх зносин держави.
64. Недоторканність приміщення дипломатичного представництва.
65. Особисті привілеї та імунітети персоналу дипломатичного представництва.
66. Поняття “родина дипломата”.
67. Поняття “акредитаційні картки”: дипломатичні, консульські, службові.
68. Історія виникнення та становлення консульського інституту.
69. Процедура призначення глави консульської установи.
70. Класи глав консульських установ.
71. Категоризація персоналу консульських установ.
72. Консульська екзекватура.
73. Консульський патент.
74. Консульський округ.
75. Інститут почесних (нештатних) консулів.
76. Консульська легалізація.
77. Консульські привілеї та імунітети. Їх відмінність від дипломатичних.
78. Особисті привілеї та імунітети консульських співробітників.
79. Головні консульські функції.
80. Засоби здійснення консульських функцій.
81. Завершення консульської місії.
82. Ad hoc дипломатія.

83. Спеціальні місії як форма дипломатії: історія зародження та розвитку.
84. Порядок призначення, склад, повноваження та функції спеціальних місій.
85. Привілеї та імунітети спеціальних місій.
86. Постійні представництва держав при міжнародних організаціях: структура та персонал.
87. Порядок призначення глави постійного представництва.
88. Основні функції постійного представництва при міжнародних організаціях.
89. Привілеї та імунітети постійних представництв при міжнародних міжурядових організаціях.
90. Поняття "дезавування".
91. Міжнародні (міжурядові) конференції як форма багатосторонньої дипломатії. Правовий статус, функції, компетенція.
92. Особливості організації служби державного протоколу в Україні.
93. Види візитів.
94. Вимоги до форми і змісту дипломатичних документів.
95. Вербальна нота. Вимоги до її складання.
96. Особиста нота.
97. Пам'ятна записка.
98. Меморандум.
99. Загальні правила та методи ведення дипломатичних переговорів.
100. Дипломатична документація посольств та місій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Історія дипломатії : навчально-методичний посібник / за ред. О. В. Бігняка. Одеса : Гельветика, 2021. 116 с.
2. Гільченко О. Л., Светлакова М. А., Булик М. В. Зовнішня політика країн Європи : навч. посібник. Ч. 1. Маріуполь : МДУ, 2021. 156 с.
3. Довгаль О. А. Трансформація національної моделі економічної дипломатії для економічного відродження України / Відповідальна за випуск О.В. Піскунова, 487.
4. Дубок С. І. Економічна дипломатія у зовнішній торгівлі України. 2024
5. Заставний А., Іващук О. (2024). Сучасні тренди економічної дипломатії України на Близькому Сході. *Herald of Khmelnytskyi National University*.

Economic sciences, 326(1), С. 415–421.

6. Марченко Т. (2022). Торговельна політика та комерційна дипломатія: тестові й аналітичні завдання : навчально-методичний посібник.
7. Несправа М. В. (2022). Основи дипломатичного протоколу та етикету.
8. Посохов І. М. (2023). Економічна дипломатія та її роль у вирішенні міжнародних конфліктів. ХАРКІВ-2023 КНARKIV-2023, 86.
9. Романюк Н. І., Кухарик В. В. (2024). Основи дипломатії і дипломатичної роботи : опорний конспект лекцій.
10. Сасс Н. С. В. (2024). Вплив дипломатії на зовнішньоекономічну діяльність України.

Допоміжна:

11. Асташенкова Д. К. Міжнародні візити та переговори: організація і протокольний супровід : навч. посібник. Дипломатична академія України при МЗС України. Київ, 2020. 88 с.
12. Кіріакіді М. В., Стельмах Г. Г., Воропай С. В. Військово-морський етикет та церемоніал : довідник. Одеса: Олді+, 2022. 102 с.
13. Лісовський П. М., Лісовська Ю. П. Дипломатична та консульська служба: навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 178 с.
14. Меєр Ерін. Культурна карта. Бар'єри міжкультурного спілкування в бізнесі / пер. з англ. Ольга Дубчак. Київ : Наш Формат, 2020.
15. Пентилюк М. І., Маруніч І. І., Гайдаєнко І. В. Ділове спілкування та культура мовлення : навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2020. 224 с.
16. Подворна О. Г. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник / Вид. 2-ге: перероб. та доп. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 218 с.
17. Сагайдак О. П. Дипломатичний протокол та етикет. Львів, 2019.
18. Станчев М. Г. Дипломатичний протокол та етикет : навчальний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 96 с.
19. Ціватий В. Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в умовах мондіалізованого світоустрою ХХІ століття: теоретико-методологічний і практичний дискурси наукової та освітньої дипломатії. *Сучасне суспільство* : монографія. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2022. Розділ 3.12. С. 338–348.
20. Ціватий В. Г. Публічне мовлення, дипломатична риторика і міжкультурна комунікація у сфері міжнародних відносин та етикетних практик: інституціональний, міжнародно-інформаційний та політико-дипломатичний дискурси. Трансформація суспільних відносин в умовах

цивілізаційних змін : монографія. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2023.
Розділ. 4.7. С. 337–363.

Інформаційні ресурси

1. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 25.01.2019).
2. Міністерство закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua> (дата звернення 25.01.2019).
3. Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC). URL: <http://www.apec.org/> (дата звернення 25.01.2019).
4. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). URL: <http://www.asean.org/> (дата звернення 25.01.2019).
5. Economic Cooperation and Development (OECD). URL: <http://www.oecd.org/> (дата звернення 25.01.2019).
6. European Central Bank (ECB). URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення 25.01.2019).
7. North American Free Trade Agreement (NAFTA). URL: <http://www.naftanow.org/> (дата звернення 25.01.2019).
8. Organization of Black Sea Economic Cooperation (BSEC). URL: <http://www.bsec-organization.org/Pages/homepage.aspx> (дата звернення 25.01.2019).
9. Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC). URL: http://www.opec.org/opec_web/en/ (дата звернення 25.01.2019).
10. The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). URL: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx> (дата звернення 25.01.2019).
11. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO). URL: <http://www.unido.org/> (дата звернення 25.01.2019).
12. World Bank Group - Data & Research. URL: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,menuPK:476823~pagePK:64165236~piPK:64165141~theSitePK:469372,00.html> (дата звернення 25.01.2019).
13. World Trade Organization. URL: <http://www.wto.org/> (дата звернення 25.01.2019).